

ugyanezen irodalomról készült bibliográfiában. Nem az én dolgom, hogy igazságot tegyek a két vállalkozás között. Az azonban bizonyos, hogy ha az egyeztetés elmarad, az egyiknek sem válik a dicsőségére.

KULCSÁR PÉTER

Antalóczi Lajos: Az egri Főegyházmegyei Könyvtár története (1793—1989). Eger, 1989. 64 p.

Rövidesen 200 éve lesz annak, hogy Eszterházy Károly, az utolsó egri püspök létrehozta az általa egyetemnek szánt épületben (ma a Tanárképző Főiskola központi épülete) az egri főegyházmegyei könyvtárat. A külföldön is ismert neves intézményben őrzött hatalmas értékű gyűjteményről eddig már száznál több tanulmány és cikk jelent meg, de annak fejlődéstörténetéről eddig még egy ismertető füzetet sem adtak ki.

Ezért örvendetes tény, hogy a majdnem két évszázados múltú híres intézményről a közelmúltban könyv jelent meg, amelynek szerzője a könyvtár vezetője.

A munka írója a könyvtárra vonatkozó levél és irattári források alapján és az eddigi irodalomra támaszkodva készítette el könyvét. Tanulmánya elején rövid összefoglalót adott a könyv és a könyvtárak hazai és egri múltjáról. Ezt követően a főegyházmegyei könyvtár alapításának előzményeit vizsgálta. E fejezetben kiemelte a Barkóczy Ferenc (1710—1765) püspök által 1754-ben alapított Püspöki Nyomda, valamint Barkóczy és Eszterházy Károly püspök (1725—1799) egyetem alapítási terveinek jelentőségét.

Az előzmények vázolója után az eredeti, 1793-ban megnyitott, egyetemi könyvtárnak szánt, barokk — könyvtárterem és az 1959-ben berendezett kápolna-könyvtár berendezéseinek, az itt látható freskónak a leírását tárta az olvasók elé. (Kracker János Lukács és Franz Anton Maulbertsch alkotásai)

A két bevezető fejezetet követi a munka lényegi része, a könyvtár állományának és történetének a bemutatása. Ebben a részben a szerző először az Eszterházy-féle gyűjteményről szól. Rámutatott arra, hogy a nagy püspök módszeres gyűjtőmunkát végzett. Fősegítője külföldön Garampi bécsi pápai követ, Magyarországon pedig Büky József könyvtáros volt. Ezenkívül sokat segítette Bathány Ignác egri prépost-kanonok is.

A kitartó munka révén 1793. december 28-án nyílt meg Egerben az ország második nyilvános könyvtára 16 000 kötettel. Az állományt gyarapította az alapító püspök hagyatéka, amelynek révén az állomány 20 293 kötetre emelkedett. Ezt nevezzük Eszterházy-gyűjteménynek.

A szerző az alapítás feltárása után a könyvtár 19. századi történetéről írt, különös tekintettel Monte Degoi Albert Ferenc könyvtárosi munkásságára, aki a gyűjtemény első katalógusát készítette el. A könyvtárban 1867-ben már 45 449 kötet volt (31 331 munka), amelyből kilencvenöt mű ösnyomtatvány volt. Ebben az időszakban került a gyűjteménybe Toldy Ferenc irodalomtörténész jóvoltából Mikes Kelemen Törökországi Leveleinek kéziratos példánya.

A 19. század végén Michalik Manó Könyvtáros elkészítette a gyűjtemény katalógusát, amely 1900-ig egy kötetben és két pótfüzetben látott napvilágot. A nyomtatott katalógus eljutott a világ minden nagyobb könyvtárába. Ezáltal vált az egri gyűjtemény világszerte ismerté.

Míg a könyv szerzője a 18. és 19. századból a könyvtár örvendetes fejlődéséről adhatott számot, addig az 1900—1983-ig terjedő periódusról ezt nem tehette meg. Ennek oka, hogy a századfordulót követő évtizedekben különböző okok miatt a könyvvásárlás a minimálisra csökkent, megritkultak a hagyaték-adományozások, visszaesett a feldolgozás mennyisége és minősége, valamint a könyvforgalom.

A bibliotéka életének legszomorúbb időszaka 1949 és 1959. közötti évekre esett, amikor a gyűjteménynek el kellett viselnie az államosítás negatív következményeit. 1959 nyaratól, a kápolna-könyvtár megnyitásától, amely együttjárt főkönyvtáros alkalmazásával, a gyűjtemény körülményei és munkája fokozatosan javultak. A könyvtár 1959-től 1983-ig tartó történetében hervadhatatlan érdemeket szerzett Iványi Sándor főkönyvtáros. Az említett évet követő időszakban a gyűjtemény Iványi nyomdokain haladva a könyv szerzőjének vezetésével nagy eredményeket ért el a könyvtár anyagának feldolgozásában.

A könyv összeállítója a történeti leírás után ízelítőt adott a könyvtár kincseiből, felsorolva több fontos munka címét. Ezt követi a könyvtárosok nevének és alkalmazási idejének közlése, majd a felhasznált források jegyzékét olvashatjuk. A kötet a Magyarországon található egyetlen, 1787. június 2-án írt Mozart-levél közlésével zárul.

A munka ismertetése kapcsán szólnunk kell néhány kisebb pontatlanságról is, amely azonban

nem csökkenti a kiadvány értékét. A 29. oldalon (amely mellesleg a nyomda hibájából nincs oldal számmal ellátva) az Eszterházy-féle gyűjtemény elemzésekor közölte a szerző a könyvtár néhány alapvető jelenlegi adatát. Ezeket az adatokat a munka utolsó fejezetében kellett volna ismertetnie. Kisebbség pontatlanság a 14. oldalon, hogy a könyv írója az 1949-ben Egerbe költözött Tanárképző Főiskoláról szól, holott az intézmény neve Állami Pedagógiai Főiskola volt. Elírásnak számít a 46. oldal alján „Általános Pedagógiai Főiskoláról” beszélni. A szerző munkájának 6. számú jegyzetében Soós Imre: *Miért nem lett Eger egyetemi város?* című 1973-ból származó kéziratára utalt. Helyesebb lett volna, ha az említett szerzőnek az Egeri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei 1967-es kötetében olvasható: *Az egeri egyetem felállításának terve (1754—1777)* című jobban hozzáférhető dolgozatára utal.

Bár az ismertetett kiadvány az idegenfogalom, a könyvtárba látogató turisták érdeklődésének kielégítésére készült, nyeresége a könyv- és könyvtártörténetnek, a helytörténetírásnak. Bizonyára a szerző elkészíti majd a nevezetes könyvtár részletes monográfiáját is.

SZECSKÓ KÁROLY

Tanulmányok Karácsonyi Béla hetvenedik születésnapjára. Szeged, 1989. 157 p.

Nemes hagyományt folytattak azok a pályatársak és tanítványok, akik hetvenedik születésnapján tanulmánykötet kiadásával tisztelegtek Karácsonyi Béla előtt. Néhány írás a könyvtártudomány körébe tartozik, s ezeket nézzük meg közelebbről.

Ha valaki II. Lajos özvegye, Habsburg Mária királynő könyveinek nyomába szegődik, bevallva vagy bevallatlan a Corvina eddig még nem ismert köteteit szeretné megtalálni. Monok István szerencsére nem ezt a hagyományos, már többször bejárt utat választotta, hanem valóban Mária királynő könyvtárait vette vizsgálat alá, s azokban természetesen hungaricákat keresett és talált, bár igen kis számban. Magyarországon sokáig corvinaként tartották számon a Codex Aureust, amely ma a madridi királyi könyvtárban, az ún. Escorialban van. A címe (*Evangelia quattuor*) nem alkalmas a biztos azonosításra, ezért a kérdés legjobb ismerője, Csapodi Csaba a kétséges corvinák közé sorolja. Monok István most kétséget kizáróan bebizonyította, hogy sajnos semmi köze sincs a Corvinához.

Mindössze két másik könyvről sikerült igazolni, hogy Budáról származik, de ezek hazai könyvtárainkban több példányban is megvannak.

A magyarországi obszerváns ferencesek krónikájának szövegkiadási gondjait, illetve az eddig szerzett tapasztalatokat tette közzé Keveházi Katalin. A *Chronica seu origo fratrum minorum de observantia in provincia Boznae et Hungariae Christo Jesu militantium ab anno 1313* című munka hosszú idő óta alapvető forrása a ferencesek hazai történetével foglalkozó szakirodalomnak. Alapszövegnek a Szegeden őrzött kódexet vette a szerző, és ehhez viszonyítja a többi variánst (Gyöngyösi-kódex, Müncheni-kódex, Nádasdy-omniárium, Gyulafehérvári-kódex, Aradi-kódex). A krónika szerzőinek kérdése máig tisztázatlan, a korábbi feltevések (Szalkai Balázs, Újlaki Gergely, Esztergomi Mihály, Laskai Osvát, Ivanicsi István, Somlyai Mihály) erősen vitathatók, amint ezt Tarnai Andor is hangsúlyozta. A ferences krónika eddigi egyetlen szövegkiadása Toldy Ferenc érdeme. Most, amikor lehetővé vált a gyulafehérvári Batthyaneumban őrzött kódex tanulmányozása, kitűnt, hogy Toldy ezt vette alapul. Vizsgálódásainak eredményeképpen, óvatosan bár, de megkockáztatja azt a feltevést, hogy a magyarországi obszerváns ferencesek krónikájának esetleg volt egy (vagy több) olyan változata, mely a megörökítésre méltónak tartott dolgokat 1642-ig tartalmazta, és az ez után következő eseményeket önállóan, egymástól függetlenül jegyezték fel egy-egy rendházon belül. Úgy véljük, hogy ez a felismerés jelenti a megfejtes útját.

Kulcsár Péternek jutott az a szerencse, hogy harminc évvel ezelőtt néhány hetet a gyulafehérvári Batthyány-Könyvtárban tölthetett. Az itt talált 565 ősnymtatványt azután közzé is tette, miután bizonyossá vált, hogy a tüzetesebb tanulmányozáshoz szükséges fotók soha sem fognak megérkezni, és a visszatérésre sem nyílik egyharmar alkalom. Most azonban azt vizsgálta meg, hogy az 565 mű, mely egytől egyik Batthyány Ignác szerzeménye, hogyan és miként került az alapító püspök tulajdonába. Hosszú sort foglalnak el a polcon a Bécsből elszármazott nyomtatványok. Gyakran bukkannak elő az ottani Szent Jeromos Ferenc-rendi konvent, a jezsuita kollégium, a Szent Dorottya ágostonos kolostor, a Szent Theobald és Bernardin nevére szentelt karmelita zárda possessorbejegyzései, és ismert bécsi neveket fedezhet fel az olvasó: Leonhard Alantsee, Adam Berndt, Johann Fabri, Christoph Pirckheimer és hasonlók. A bécsi egyetem filozófiai fakultásának nevével jegyzett kötetek száma a legna-